

Дерев'янко Д.С.
аспірант

**Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна**

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Теорії регіонального розвитку, які зосереджені на дослідженні процесів розвитку в регіональному масштабі, можна поділити на дві основні групи: перші ототожнюються з класичною економічною теорією, другі - з кейнсіанською теорією [1, с. 112]. На думку прихильників класичної економіки, причиною диспропорцій у регіональному розвитку країни є економічна політика держави. Держава орієнтується на відомчий та галузевий, а не територіальний розвиток, що спричиняє негативні явища, наприклад, уніфікацію простору, особливо в економічній сфері. У регіональному економічному розвитку формуються центр і периферія. У центрі відбувається накопичення економічних явищ, що підтверджується теорією розміщення. Тому є сфери, які домінують над іншими за концентрацією вигод від економічного зростання [2]. Факторами, що сприяють розвитку регіонів, можуть бути надання державою більшої автономії та підтримка регіонального розвитку. У свою чергу, кейнсіанський напрям вбачає дисбаланс регіонального розвитку в недосконалості ринкового механізму. Це пов'язано з тим, що існуючі диспропорції у рівні регіонального розвитку за дії ринкового механізму не тільки не усуваються, а навіть поглиблюються. Відповідно до теорії Кейнса, одним із найважливіших факторів розвитку економіки, в тому числі з регіональної точки зору, є інвестиції, реалізація яких дає специфічні економічні ефекти [3].

У науковій літературі детермінанти притоку прямих іноземних інвестицій називають перевагами локалізації (розташування), які визначають вибір інвестором місця вкладення капіталу. Їх якість визначає рівень інвестиційного ризику та інвестиційну привабливість даної країни або регіону. Крім того, деякі детермінанти припливу ПІІ також є факторами міжнародної конкурентоспроможності регіональної економіки. Таким чином, інвестиційна привабливість і конкурентоспроможність економіки взаємопов'язані і впливають на тип ПІІ, що надходять у певну економіку. Це пов'язано з тим, що в результаті економічного розвитку змінюється рівень і характер конкурентоспроможності національної економіки, а країни різного рівня економічного розвитку залучають різні види іноземних інвестицій.

Наприклад, у країнах, що розвиваються, є ПП, які орієнтовані на наявність дешевших факторів виробництва, а з часом з'являються ПП, умовою здійснення яких є їхня ефективність на основі дешевої та відносно продуктивнішої робочої сили.

Однак у найбільш розвинутих країнах домінують ПП, які спрямовані в стратегічні активи, особливо ті, що базуються на знаннях. Навіть у випадку переваг розташування, які здаються незалежними від економічного рівня країни, таких як чисельність населення певної країни чи регіону (потенційний попит), такий зв'язок часто є непрямим. Потенційний попит може перетворитися на реальний лише тоді, коли громадяни даної країни досягнуть належного рівня купівельної спроможності. Тому знання про переваги розташування, які визначають вибір тієї чи іншої країни іноземними інвесторами, є необхідними в процесі створення та модифікації політики залучення ПП [4, с. 236].

Зазвичай ПП зосереджуються в найбагатшій частині країни, де зарплати вищі, також тому, що там інвестор може знайти кращу інфраструктуру та легшу логістичну доступність з-за кордону. Ці емпіричні дані послаблюють зв'язок між ПП та низькою заробітною платою. Приплив прямих іноземних інвестицій збільшується разом із привабливістю регіону, завдяки таким факторам у різних пропорціях залежно від галузі: значний обсяг ВВП і ринковий потенціал - передові ноу-хау, кваліфікована робоча сила, низька вартість робочої сили, низький рівень оподаткування, нижчий захист навколишнього середовища - високий тарифний захист, сприятливі закони та громадянські стимули, територіальний маркетинг [5].

Іноземні інвестиції є одним із найважливіших факторів економічного розвитку регіону, оскільки, крім переміщення капіталу, відбувається передача технологій, ноу-хау та методів управління. В результаті припливу іноземного капіталу та потреби місцевих і іноземних підприємств конкурувати, внутрішні ресурси та їх продуктивність можуть покращитися. Імітація вітчизняними підприємствами нових рішень, запроваджених іноземними суб'єктами, може сприяти покращенню конкурентної позиції регіону та всієї країни загалом, як показано на рисунку 1.1. Найважливіші ефекти від припливу іноземних інвестицій для країни-одержувача інвестицій включають: доповнення національних ресурсів та навичок, запровадження нових методів управління, стимулювання підприємництва та участь суб'єктів з іноземним капіталом у створенні національного ВВП.

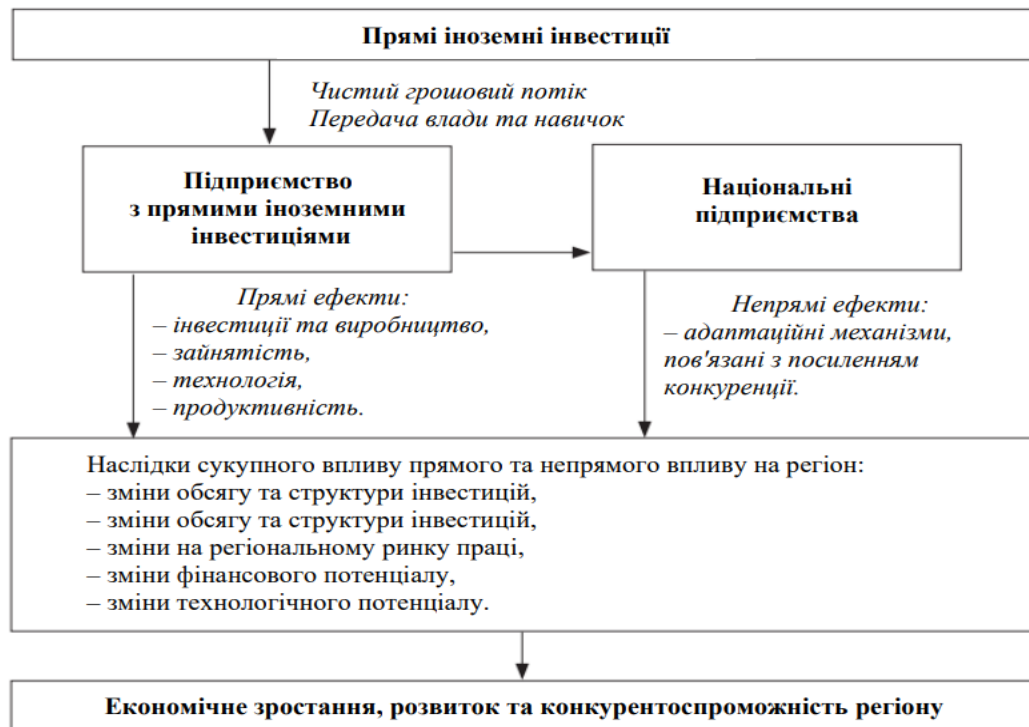

Рис. 1.1. Механізм впливу ПІІ на економіку регіону

Джерело: [1]

Очікування регіонів щодо ймовірних ефектів від надходження ПІІ можуть ґрунтуватися на їхніх потребах у: поповненні дефіциту капіталу внаслідок недостатніх внутрішніх заощаджень; технологічній модернізації економіки регіону, поширенні інноваційних методів організації та управління; підвищенні конкурентоспроможності в наднаціональному масштабі, що проявляється зокрема у збільшенні експортного потенціалу; зменшенні безробіття шляхом формування попиту на ринку праці; інтенсифікації економіки, в т. ч. через вплив підприємств, підтримуваних іноземним капіталом, що є вигідним для місцевих суб'єктів [6].

Трансфер технологій і впровадження інновацій є найважливішими перевагами для регіонів, які отримують іноземні інвестиції. Вони особливо цінні в слаборозвинених регіонах країнах, що перебувають у процесі трансформації. Регіони цих країн потребують нових концепцій економічної політики, які завдяки використанню науково-технічних досягнень модернізують економіку та покращують конкурентні позиції на міжнародних ринках. На жаль, для розвитку технологій потрібні значні фінансові ресурси, які не можуть собі дозволити слаборозвинені країни. Вирішенням цієї проблеми є іноземні інвестиції, які заповнюють цю прогалину в слаборозвинутих економіках [7].

Ефект «навчання», який створюється присутністю іноземних суб'єктів господарювання в економічному середовищі регіону, економічне управління трудовим фактором, висока ефективність – це цінності, які опосередковано відповідають на питання про роль іноземного капіталу в дифузії технічного прогресу та модернізація промисловості регіону. Згідно з теорією ендогенного зростання, існує прямий зв'язок між ступенем впровадження технологічних рішень, що використовуються в провідних країнах, і прискоренням зростання економіки, в якій розміщений капітал [8, с. 278].

Іноземний капітал у формі ПІІ значною мірою сприяє реструктуризації економіки приймаючої країни (регіону), і, зокрема, здійсненню процесів приватизації. Наприклад, від самого початку процесу трансформації польської економіки іноземні інвестори брали значну участь у приватизації підприємств, а у більшості приватизованих підприємств, які отримали іноземний капітал, суттєво покращився економічний стан і зміцнився потенціал розвитку [9, с. 225].

Рішення про розміщення іноземного капіталу в даній країні завжди продиктовано макроекономічними факторами, пов'язаними зі станом і умовами приймаючої країни, але на більш пізньому етапі їхнє розміщення визначається регіональними факторами. Серед них, крім транспортної інфраструктури та ринків збуту, є інтелектуальний капітал, людський капітал, соціальний капітал, інституційне середовище, а також капітал розвитку та структурний капітал. Іноземний капітал особливо чутливий до економічної, соціальної та політичної стабільності в країні або регіоні, що запрошує. Створення стабільних умов для функціонування зовнішнього капіталу є важливим фактором переговорів для отримання відносно кращих вигод для економіки.

З точки зору інвестора, вагомість факторів локалізації також важливі. Вони відрізняються в різних країнах, регіонах і навіть містах. Основним критерієм, що визначає переваги конкретного місця розташування, є комплексна оцінка, яку важко здійснити саме тому, що вона містить вимірювані та невимірні фактори. До них належать: цінність наявних екологічних ресурсів, тобто вартість усіх умов, які регіон пропонує інвестору для його діяльності; значення просторових факторів (ландшафт та розмір території, транспортна доступність, відстань до потенційних ринків); значення соціальних і культурних факторів спільноти, що проживає на конкретній території; значення політичних факторів, наприклад, обсяг повноважень органів місцевого самоврядування, інвестиційний клімат, створений органами місцевого самоврядування, якість обслуговування

інвесторів, ступінь прийняття влади суспільством; значення правових та адміністративних факторів, які певною мірою пов'язані з політичними факторами; значення економічних факторів, що є результатом економічного та соціального розвитку; значення техніко-технологічних факторів [10].

Таким чином, загалом позитивна оцінка впливу ПІІ на економіку приймаючої країни може супроводжуватися несприятливим поглибленням відмінностей між окремими регіонами щодо рівня економічного розвитку. Це результат регіональних диспропорцій, що історично сформувалися та закріпилися в постсоціалістичних країнах. Інші причини такого стану справ включають відносно низьку мобільність капіталу, яка є результатом пропозиції та тенденції до інвестування в окремих регіонах. Практика показує, що капітал найчастіше перетікає в економічно найсильніші регіони, що поглиблює просторові диспропорції в розвитку [11, с. 788].

Безперечно, прямі іноземні інвестиції є рушійною силою розвитку регіонів, оскільки вони впроваджують сучасні технології та створюють нові робочі місця, сприяють підвищенню ефективності та продуктивності економіки. Водночас, такий важливий для розвитку регіону іноземний капітал оминає регіони з нерозвиненою інфраструктурою та високим рівнем безробіття, що поглиблює існуючі диспропорції. Вплив іноземних інвестицій на регіональну економіку залежить від особливостей території, де вони розташовані, і типу інвестора, але при цьому вплив може бути як позитивним, так і негативним, прямим або непрямим. Проте, зазвичай вважається, що переваги ПІІ переважають негативні аспекти та є позитивним імпульсом для економіки, в якій вони розташовані.

Присутність іноземних інвесторів позитивно впливає на місцеву та регіональну економіку, де безпосередньо формується інвестиційний клімат. Проте, іноземний капітал потребує сприятливих умов ведення бізнесу і розвиненої інфраструктури, тому місцеві органи влади вживають заходів щодо покращення логістики, транспортних сполучень та телекомунікаційних мереж. Функціонування підприємств з іноземними інвестиціями забезпечує додаткові надходження до державного та місцевих бюджетів, що своєю чергою збільшує інвестиційні ресурси держави для розвитку місцевих громад. Приплив прямих іноземних інвестицій сприяє створенню робочих місць, передачі технологій, підвищенню рівня соціально-економічного розвитку регіонів.

Література

1. Ozga M. Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na dysproporcje międzyregionalne w Polsce. *Equilibrium*. 2009. №2(3). S. 111-123.

2. Latocha T. Bezpośrednie inwestycje a rozwój regionalny w Polsce, [w:] W. Karaszewski (red.) *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce*. Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika, 2003. s. 347.
3. Warząła R. Regionalne zróżnicowanie aktywności kapitału zagranicznego, [w:] Z. Dach, A. Pollok (red.), *Gospodarka Polski po 15 latach transformacji*. Kraków: Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, 2005. s. 236–237.
4. Walenia A. Znaczenie inwestycji zagranicznych w rozwoju regionalnym Podkarpacia. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*. 2011. Nr 180. s. 230-247.
5. Antonescua D. Empirical analysis of foreign direct investments at NUTS 2 region, in European Union and Romania. 2nd International Conference ‘Economic Scientific Research - Theoretical, Empirical and Practical Approaches’, ESPERA 2014, 13-14 November 2014, Bucharest, Romania. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567115002841>.
6. Jaworek M., Szałucka M., Karaszewski W. Limiting factors of foreign direct investment undertaken by Polish enterprises. *Journal of East-West Business*. 2019. Vol. 25 (3). P. 293-317.
7. Stawicka M. *Atrakcyjność inwestycyjna Polski*. Warszawa: CeDeWu, 2007. s. 91.
8. Kania M. Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na rozwój gospodarczy regionu na przykładzie opolszczyzny, [w:] *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w podnoszeniu konkurencyjności polskiej gospodarki* / W. Karaszewski (red.). Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2005.
9. Kujawka M. Znaczenie bezpośrednich inwestycji zagranicznych dla rozwoju regionu (na przykładzie województwa kujawsko-pomorskiego), [w:] *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w podnoszeniu konkurencyjności polskiej gospodarki* / W. Karaszewski (red.). Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2005.
10. Balicki M., Jaki A., Rojek T. Rola inwestycji zagranicznych w kreowaniu rozwoju systemu społeczno-gospodarczego. *Współczesne Problemy Zarządzania*. 2021. Vol. 9. № 1 (18). S. 7–16.
11. Heller J., Warząła R. Regionalne uwarunkowania napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski. *Ekonomista*. 2005. №6.

Дугієнко Н. О.,

к. е. н., доцент

Лапшунков О.Є.

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

РОЛЬ ІНДУСТРІАЛЬНОГО СЕКТОРУ В МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Роль індустріального сектору в міжнародній економіці полягає в його впливі на багато чинників глобальних економічних відносин та торгівлі між країнами: глобальні постачальні ланцюги, експорт та імпорт товарів, створення робочих місць, технологічний розвиток, економічне зростання, вплив на баланс торгівлі, підвищення життєвого рівня населення.